

101.

1918, 28. říjen

Provolání Národního výboru o samostatnosti československého státu

V Praze dne 28. října 1918.

Lide československý!

Tvůj odvěký sen se stal skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu Tvého státu.

Lide československý, vše, co podnikáš, podnikáš od tohoto okamžiku jako nový svobodný člen velké rodiny samostatných svobodných národů!

Novými činy zahajují se v těchto chvílích nové a bohdá slavné dějiny Tvoje!

Nezklameš očekávání celého kulturního světa, který se žehnáním na rtech vzpomíná Tvých slavných dějin, jež se vyvrcholily v nesmrtelné výkony československých legií na západním bojišti a v Sibiři! Celý svět sleduje Tvoje kroky do nového života, Tvůj vstup do země zaaliběně! Zachovej štít čistý, jako jej zachovalo Tvé národní vojsko: československé legie! Nezapomínej národní kázně! Buď si stále vědom, že jsi občanem nového státu nejen se všemi právy, nýbrž i povinnostmi.

Na počátku velikého díla ukládá Ti národní výbor, ode dneška Tvá vláda, aby Tvé chování a Tvá radost byly důstojny veliké chvíle nynější! Naši osvoboditelé Masaryk a Wilson nesmějí býti zklamáni v svém přesvědčení, že dobyli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti. Ani jediným rušivým činem nesmějí býti zkaleny nynější veliké okamžiky, ani jediný z Vás nesmí se dopustiti ničeho, co by mohlo vrhnouti stín na čisté jméno národa!

Každý z Vás musí bezvýhradně šetřiti všeho, co jinému je svato. Svobody osobní i majetku soukromého nesmí býti dotčeno. Podrobte se bezvýhradně rozkazům Národního výboru!

V Praze dne 28. října 1918.

Za Národní výbor československý:

Dr. Frant Soukup
Jiří Stříbrný

Dr. Šrobár

Ant. Švehla
JUDr. A. Rašín

(Karel Doekočil, Listy a listiny z dějin československých 869-1938, Praha 1938, s. 140-141)

102.

1918, 29. říjen

Převzetí správy moravského místodržitelství Národním výborem

Když jsme v Brně při převratu na důtklivý a naléhavý dotaz, co máme podnikati, dostali od Antonína Švehly stručnou plnou moc: "Dělejte, co můžete", dal se Národní výbor náš do práce.

29. října 1918 odebrali jsme se někteří členové Národního výboru v čele s drem Bulínem na místodržitelství, abychom převzali správu země od místodržitele barona Heinolda. Na chodbách budovy stály vojenské hlídky. Místodržitel přijal nás jako vždy jindy vládně, ač - trochu rozpačitě. Přednesli jsme mu svoje poslání. Byl nyní zjevně překvapen a zdálo se, že ho opustila obvyklá duchapřítomnost. Uvedl nám, že nemá rozkazů ani pokynů z Vídně, že se musí s Vídní spojit a že také bude mluvit s pražským místodržitelem hrabětem Coudenhove. "Excélenče, neotálejte, venku stojí tisíce rozhořčených a rozechvělých lidí, čekajících na to, že jim oznámíme, že jsme převzali správu země," namítáme. "Excelence, zabraňte krveprolití," dodáváme. Říkáme mu, že nemůžeme odejít z místodržitelství, aniž bychom nepřevzali správu země a lidu to oznámili.

Po delším váhání a jednání dohadujeme se, tak že místodržitel baron Heinold spojí se s Vídní a Prahou a odpoledne si máme přijít pro jeho rozhodnutí. Pravíme, že budeme se musiti porůznu vytráti z místodržitelství, aby davy venku nebyly pobouřeny, že správa země není dosud odevzdána a že odpoledne se tedy dostavíme ke konečnému převzetí správy země.

Místodržitel byl událostmi tak rozechvěn a tudíž vypadl úplně ze své chladnokrevnosti a obvyklého klidu, což posouditi lze z toho, že se ani nepřesvědčil, zda lid se srotil před místodržitelstvím a zda by mohlo nastat krveprolití. Z naší strany to byla "pia fraus", již jsme užili jako nátlaku na urychlené rozhodnutí místodržitelovo.

V úřadovně Národního výboru v zemském domě netrpělivě na náš návrat čekali, majíce dokonce obavy o nás.

Odpoledne jsme se opět dostavili k baronu Heinoldovi. Přijal nás opět vládně a bylo viděti, že se z dopoledního svého stavu duševního vzpamatoval. Sdělil, že mluvil s Prahou a Vídní a že je ochoten odevzdat správu země zástupci, jež komise pro správu věcí Národním výborem stanovená (dr. Bulín, Sonntag, Šrámek a Vaněk) určí.

Baron Heinold chtěl odevzdat správu vicepresidentu Sponerovi, odmítli jsme to, že je Němec, a žádali odevzdání dlouholetému šefu presidia místodržitelství radovi Černému. Baron Heinold namítal, že máme také vysoké úředníky české, ve vyšší hodnosti než Černý, a že některý z nich, Salusek či Schoch, by to mohl býti, že to přece dobře nejde, aby dvorním radům byl představeným místodržitelství rada. Odvětili jsme, že známe své

české dvorní rady, vážíme si jich, že však bohužel každý z nich byl vždy v určitém úseku správy a že tudíž ani neznají veškeren politický personál a v těžké situaci nynější musí být osobnost, která to ovládne dokonale. Správce země má za převratové doby odpovědnost zvláště velikou a my že máme plnou důvěru v Černého.

Jednání bylo obtížné, protože baron Heinold chtěl do správní komise výše uvedené také jednoho Němce, což jsme musili odmítnouti, protože naši němečtí spoluobčané s námi převrat nedělali.

Dlouho, dlouho, dvě hodiny, ba více jsme jednali, až konečně baron Heinold přistoupil na naše přání a - maje již opět informace z Prahy o vládě Národního výboru - prohlásil, že odevzdává správu země místodržitelskému radovi Černému. Přál nám nejlepšího zdaru a sdělil, že ve Vídni ještě zakročuje, aby místodržitelský rada Černý byl jmenován dvorním radou!

Stalo se a 30. října byl Černý dvorním radou - ačkoliv od 28. října přešla vláda věci lidu českého do jeho rukou...

Návrat náš byl v Národním výboru přijat s radostí a uspokojením a mohl jsem jako úřadující člen oznámiti výsledek našeho zakročení telefonicky do Prahy a Tusaroví do Vídně, s nimiž jsme denně jednali telefonicky o aktualitách dne.

(Jan Máša, Momentky z války. Brno 1930, s. 44-46)